

Liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Asiantuntijapyyntö HE 66/2025 vp

Kuntaliiton lausunto hallituksen esityksestä liikenteen palveluista annetun lain muuttamisesta

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua valiokunnalle asiasta.

Esityksellä toteutetaan pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitetta edistää kilpailua henkilöjunaliikenteessä mahdollistamalla kunnille, kuntayhtymille ja alueille ostoliikenteen järjestäminen. Lakiesityksessä ehdotetaan myös, että rautatieliikenteen ostojen toimivalta siirretään liikenne- ja viestintäministeriöltä Liikenne- ja viestintävirasto Traficomille. Traficomin tullessa toimivaltaiseksi viranomaiseksi Rautatiealan sääntelyelin siirretään Kilpailu- ja kuluttajaviraston yhteyteen, jotta sääntelyn riippumattomuus turvataan.

Kannatamme Traficomin toimivallan laajentamista rautatieliikenteeseen, sillä se mahdollistaa eri liikennemuotojen hankintojen (henkilöjunaliikenne, joukkoliikenne, lentoliikenteen ostot) välistä koordinaatiota ja matkaketjujen yhteensovittamista. Tehtävässä onnistuminen edellyttää kuitenkin riittävää rahoitusta, asiantuntemusta ja resurssointia. Ostoliikenteen kustannukset henkilöjunaliikenteessä tulevat 2030-luvulla nousemaan merkittävästi VR:n suorahankintaan verrattuna, erityisesti järjestämistavan muutoksen, investointitarpeiden ja synergiaetujen purkautumisen seurauksena.

Lakiesityksessä on kyse mahdollistavasta sääntelystä, jolla luodaan puitteet sille, miten uusia rautatieliikenteen toimivaltaisia viranomaisia voidaan muodostaa (182 a §). Jatkossa rautatieliikenteen toimivaltaiseksi viranomaiseksi voivat hakeutua kunnat, kuntayhtymät, maakuntaliitot tai useamman kunnan yhteenliittymät, joissa yhdellä kunnalla on vastuu liikenteen järjestämisestä.

Pidämme myönteisenä, että lakiesitys mahdollistaa uusien alueellisten toimivaltaisten viranomaisten muodostamisen. Esitetty toimintamalli aiheuttaa kuitenkin merkittäviä lisäkustannuksia ja resurssitarpeita kunnille ja seuduille, eikä tämä esitys tarjoa näihin haasteisiin tukea tai ratkaisuja. Henkilöjunaliikenteen järjestäminen edellyttää toimivaa infrastruktuuria (asemat, seisakkeet, radat), kalustoa tai vuokrasopimusta valtion kalustoyhtiön kanssa, esteettömyysvaatimusten täyttämistä, osaamista ja resursseja

kilpailutukseen ja sopimushallintaan, lippu- ja maksujärjestelmää, liikenteen yhteensovittamista muihin palveluihin sekä riittävää rahoituspohjaa.

Pidämmekin tärkeänä, että kunnat ja seudut voivat niin päättäessään tehdä yhteistyötä Traficomien kanssa junaliikenteen tarjonnan lisäämiseksi alueellaan kuten 182 §:ssä mahdollistetaan. Yhteistyön lähtökohtana tulisi olla yhdessä määritelty palvelutaso, jossa arvioidaan myös markkinaehtoisien liikenteen riittävyyttä alueella.

Valtioneuvosto on linjannut, että Traficomien valmisteleman ostoliikenteen kilpailutuksen lähtökohtana on nykyinen valtion ostoliikenteen laajuus ja palvelutaso. Kunnat voivat saada alueelleen lisäliikennettä, mikäli ne sitoutuvat sen rahoittamiseen. Kuntien tulisi tehdä sitovat päätökset lisäliikenteen rahoittamisesta tammikuun 2026 loppuun mennessä, jotta lisäliikenne voidaan kilpailuttaa osana valtion hankintaa. Toteamme, että tämä aikataulu on kunnallisen päätöksenteon näkökulmasta haasteellinen. Tulevaan kustannustasoon sisältyy merkittävää epävarmuutta sekä liikennepalveluiden että kalustokustannusten osalta, joiden osuuden arvioidaan olevan noin puolet kustannuksista. Kaluston investointikustannuksia tulisi jo 2020-luvulla, mutta liikennöinnin kustannukset toteutuvat 2030-luvulla.

Kiinnitämme huomiota siihen, että perustettavan valtion kalustoyhtiön tulee tehdä mittavia kalustoinvestointeja, mutta tiedossa ei ole yhtiön vahvaa pääomittamista. Mikäli pääomitus jää riittämättömäksi, voi se siirtää rahoitusvastuuta kunnille kaluston vuokratilastoja nostamalla. Toistaiseksi ei myöskään ole tiedossa, millainen junakaluston kokonaisuus yhtiölle muodostuu (nykyisen kaluston elinkaaren jatkaminen, uusi kalusto).

Kuntaliitto pitää myönteisenä, että lakiesitys mahdollistaa uusien alueellisten toimivaltaisten viranomaisten perustamisen henkilöjunaliikenteessä, mutta korostaa, että toimivallan ottaminen tuo kunnille merkittäviä kustannus- ja resurssivastuita ilman varmuutta valtion tuesta. Junaliikenteen kehittäminen edellyttää valtiolta vahvaa rahoitusta (ml. kalustoyhtiö) selkeitä pelisääntöjä ja realistista aikataulua kunnallisen päätöksenteon tueksi.

SUOMEN KUNTALIITTO

Johanna Vilkuna
Kehittämispäällikkö